

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ В ДРАМАТИЧНІЙ ПОЕМІ «БОЯРИНЯ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ**Шульга О. О.**

*викладачка кафедри українознавства
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-4797-2432
volena.t@meta.ua*

Ключові слова: *асиміляція, національна ідентичність, національна ендогамія, трансформація, характер.*

У статті подано аналіз художніх образів Оксани Перебійної, матері Степана та його сестри Ганни з драматичної поеми «Бояриня» Л. Українки. Письменниця стала однією з перших, завдяки кому у вітчизняній літературі з'явилися образи «нової жінки». На противагу традиційним образам статус модерної героїні визначається її освітою, фахом, політичними переконаннями, належністю до певних суспільних структур. Важливими рисами характеротворення образу Оксани Перебійної є її освіченість, впевненість у собі, прямотинійність, почуття власної гідності, нетерпимість до будь-яких проявів зневаги.

У драмі героїня проходить три стадії відступництва, які трансформують українську дівчину в московську боярину: перша – це відмова від українського вбрання, друга – це прийняття московських звичаїв, третя – це відмова від спілкування з рідними, друзями.

У творі Леся Українка демонструє три стадії асиміляції на прикладі трьох жіночих персонажів: перша стадія – зовнішня (Оксана одягла московський сарафан, дотримується звичаїв, але все це лишається чужим для неї, відчуває себе україркою, переймається за долю України), друга стадія – часткова, внутрішня (персонаж матері Степана), третя стадія – повна асиміляція (персонаж Ганни). Матір Степана лише зовні залишилась україркою, адже в усьому дотримується традицій чужини, виховує дітей за московськими звичаями. Отже, всупереч зовнішньому вигляду, спілкуванню україркою мовою жінка внутрішньо асимілювалась. Персонаж Ганни є контрастом для зображення Оксани, демонструє примітивність, марність життя молодих дівчат в Московії.

Під час укладення шлюбу україрко зважали на принцип національної ендогамії. Ментальні відмінності унеможливають гармонійний розвиток стосунків. Відсутність дітей у шлюбі Оксани і Степана – це художня деталь, що свідчить про приреченість подружнього життя.

У драмі «Бояриня» Л. Українки представлено образ нової модерної героїні. У статті простежено три стадії трансформації образу Оксани в боярину, виокремлено три стадії асиміляції жінок у чужій культурі, простежено принцип національної ендогамії.

FEMALE IMAGES IN THE DRAMATIC POEM “BOYARYNYA” BY LESIA UKRAINKA

Shulga O. O.

*Lecturer at the Department of Ukrainian Studies
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4797-2432
volena.t@meta.ua*

Key words: *assimilation, national identity, national indogamy, transformation, character.*

The article gives an analysis of female images of the poem “Boyarynya” by L. Ukrainka. Lesya Ukrainka became one of the first writers who presented the images of a “new woman” in the national literature.

In contrast to traditional images, the status of a modern heroine is determined by her education, profession, political belief and belonging to certain social structures. Important features of Oksana Perebiyna’s image characterization are her education, self-confidence, straightforwardness, dignity, intolerance to any manifestations of contempt.

In the drama, the heroine goes through three stages of her apostasy, which transform a Ukrainian girl into a Moscow boyarynya: the first stage is her refusal of Ukrainian clothes, the second stage is her acceptance of Moscow customs and the third one is her refusal to communicate with her family and friends.

The writer in her work demonstrates three stages of assimilation on the example of three female characters: the first stage is external (Oksana wore a Moscow sundress, follows customs but it remains alien to her, and she feels Ukrainian, cares about the fate of Ukraine), the second stage is partial, internal (Stepan’s mother character), the third stage is complete assimilation (Hanna’s character). Stepan’s mother only looked like a Ukrainian, because she follows Moscow customs in everything. She raised her children according to the traditions of a foreign country and teaches her daughter-in-law that way. Hanna’s character shows the primitiveness, the futility of the young girls’ lives in Muscovy.

Ukrainians took into account the principle of national endogamy during their marriage. Mental differences prevent the harmonious development of relationships. The absence of children in Oksana and Stepan’s marriage is an artistic detail that indicates the doom of their relationship.

L. Ukrainka’s drama “Boyarynya” presents the image of a new modern heroine. The article traces three stages of transformation of Oksana’s image into a boyarynya and three stages of the assimilation of women in another culture are determined. The tragic ending of the poem confirms the widespread principle of national endogamy in Ukrainian literature.

Творча спадщина Лесі Українки репрезентує широкий спектр тем і проблематики. Попри значний інтерес дослідників до її творів, наявність численних наукових праць, у котрих проаналізовано творчий доробок письменниці, драматичні поеми Л. Українки залишаються цікавими для сучасних дослідників. Зокрема, до поеми «Бояриня» у своїх працях звертались Р. Веретельник, В. Грищенко, С. Кочерга, О. Кузьма, О. Піскун, В. Працьовитий, О. Турган, О. Юрчук та інші.

У першій пол. ХХ ст. поема «Бояриня» розглядалася побіжно, очевидно, у зв’язку з висвітленням питання національної ідентичності у творі.

М. Зеров зауважив лише, що поема «тепла і сердечна» [1, с. 389]. М. Драй-Хмара розглядав джерела, якими могла користуватися письменниця, під час написання «Боярині», намагався простежити спільну проблематику, лексику з уже наявними в українській літературі творами подібної тематики, акцентував увагу на історичних реаліях, однак літературознавчого аналізу твору М. Драй-Хмара не зробив. Після проголошення незалежності України літературознавці почали розглядати поеми Л. Українки, зокрема «Бояриню», з позиції утвердження в них антиколоніальних ідей, національної самоідентифікації (Р. Веретельник, Л. Масенко, О. Юрчук та інші).

На початку XXI ст. у зв'язку з поширенням феміністичної критики літературознавці спробували переосмислити творчість Лесі Українки. Зокрема, до драматичної поеми «Бояриня» звертались Н. Зборовська, О. Забужко, В. Агеєва, однак вони приділили увагу лише певним аспектам характеротворення головної героїні поеми. Н. Зборовська розглядала патріотизм Оксани Перебійної як «вияв материнського комплексу Лесі Українки» [2, с. 234], О. Забужко зосередила увагу на «провалі місії духовного лицарства» у поемі [3, с. 361], В. Агеєва дослідила причини неможливості пристосування героїні в Москві [4, с. 110]. Комплексного дослідження образу Оксани, інших жіночих образів драматичної поеми «Бояриня» не було зроблено.

Метою статті є художній аналіз образу Оксани Перебійної, порівняльна характеристика моделі поведінки української жінки означеного періоду й представниць московської знаті на прикладі образів матері та сестри Степана. Мета статті передбачає вирішення таких завдань: з'ясувати умови написання драматичної поеми «Бояриня», зробити художній аналіз жіночих образів цієї поеми, виокремити стадії асиміляції українок на чужині; простежити трансформацію образу героїні з козачки в боярину, простежити принцип національної ендогамії у творах про Козаччину в українській літературі.

Лесі Українці судилася нелегка доля. Вона змушена була жити далеко від рідного краю та «думкою була прив'язана до свого громадянства, його радощів і болів» [1, с. 357]. Не раз зізнавалася, що «не має вже сили більше жити цим життям оранжерейної рослини, відірваної від рідного ґрунту» [1, с. 364]. Свою тугу за батьківщиною поетеса увічнила в образі Оксани Перебійної, головної героїні драматичної поеми «Бояриня». Твір написаний в м. Гелуані (Єгипет) за три дні (27–29 квітня 1910 р.), адже Лесі Українці нескладно було відтворити психологію жінки в чужому для неї середовищі. Як зазначає В. Агеєва, «колізії чужинства, чужини, непричетності до світу більшості для письменниці багато в чому болоче особистісні» [4, с. 108].

Події поеми відбуваються у XVII ст. в добу Руїни. І хоча традиційно письменники, обравши козацький період, ведуть оповідь про чоловічу звитягу, Леся Українка звертає увагу на жіночу долю, намагається крізь призму жіночого сприйняття відтворити найтяжчі колізії політичного вибору того часу.

У першій дії письменниця змальовує образ нетипової для української літератури самодостатньої дівчини зі стійкими переконаннями, власними судженнями й світоглядом. Очевидно, виховання в родині представника козацької старшини зумовило формування характеру Оксани, що відзначався загостреним відчуттям власної гідності, здатністю самостійно приймати рішення, відстоювати свою думку.

Леся Українка стала однією з перших письменниць, завдяки яким у вітчизняній літературі з'явилися образи «нової жінки». У патріархальній традиції жінка в літературі була заручницею однієї з усталених суспільних ролей (мати, дружина, помічниця, цілком присвячена родині, дитині або Богові). Це було причиною обмеженості просторового, предметного світу, де жінка могла існувати, вузькості творення жіночого образу, що найчастіше розкривався лише у взаєминах з чоловіком [4, с. 13]. У народно-визвольних змаганнях жінці була відведена роль берегині родинного вогнища, самозреченої матері – виховательки свідомих синів-борців або ж омріяної нареченої, яка є мовби подарунком долі чи винагородою для найкращого козака. Варто зауважити, що в зображенні наречених основна увага приділяється зовнішності дівчини, вона обов'язково повинна бути красунею, саме врода є її основною чеснотою, а характер, світогляд дівчини зазвичай не є важливими. Отже, наречена привернується до призу, адже вона стає об'єктом, бажаною винагородою, а не суб'єктом, котрий здатний самостійно діяти. Участь жінки в боротьбі, активна підтримка нею козаків були рідкісним явищем у літературі про Козаччину – переважно такі персонажі з'являлись у творчості письменників-емігрантів, зокрема Б. Лепкого (жіночі образи в історичній повісті «Крутіж», трилогії «Мазепа» та інших). Образ дівчини на виданні в українській літературі передбачав сором'язливу красуню, покірну батьківській волі (традиційним для цієї суспільної ролі є образ Марусі з однойменної повісті Г. Квітки-Основ'яненка).

Важливим у характеротворенні героїні доби модернізму є акцент на її освіті, професії, політичних переконаннях, належності до певних суспільних структур. З огляду на ці зміни у творенні жіночих образів В. Агеєва зазначає: «...жінка перестає бути лише об'єктом, побаченим ззовні..., перестає бути чимось маргінальним щодо незмінного центру – світу чоловіків» [4, с. 13]. У модерній українській літературі «жінка нарешті могла почуватися самодостатньою, розкриватися зсередини, поза своїми стосунками з чоловічим світом» [4, с. 13]. Образ Оксани поповнює галерею образів нових модерних героїнь в українській літературі кін. XIX – поч. XX ст., які представлені у творчості О. Кобилянської, Н. Кобринської та інших. Дівчина була освіченою, вела активне громадське життя, була «першою братчицею в дівочім братстві» [5, с. 33]. З огляду на належність Оксани до церковного братства, чільне місце в ньому серед інших братчиць дослідниця О. Забужко називає дівчину «лицаресою», оскільки вона позиціонується в драмі як «Христова воїниця» [3, с. 361]. Окрім того, для героїні надзвичайно важливою є біблійна заповідь «не вбий», у першій дії драми дівчина палко відстоює свої погляди щодо можливості мирного врегулювання політичної ситуації в державі.

Леся Українка не наділяє свою Оксану сором'язливістю, хоча ця риса була першочерговою в характеротворенні дівчини на виданні в арсеналі українських письменників. Оксана Перейбіна є впевненою в собі, прямолінійною дівчиною, здатною підтримувати невимушену бесіду, жартувати з парубком і постояти за себе. Дівчина різко відповіла братові, який недбалим тоном сказав їй принести свіжішої страви: «Служебка зараз прийде, то й накажи їй» [5, с. 34]. Під час вечірньої зустрічі Степан спробував затримати Оксану за руку, на що дівчина, вражена такою поведінкою, відповіла: «Я не холопка з вотчини твоєї» [5, с. 40]. Така реакція є виявом власної гідності й нетерпимості до будь-яких проявів зневаги. У ремарках Л. Українка часто зазначає перед Оксаниними репліками «гордовито», а Степан називає Оксану «дівчино-гордівнице» [5, с. 40]. Ця риса характеру стає для Оксани фатальною, адже унеможлиблює її пристосуванство в Москві.

Попри свій юний вік і пору дівування, героїня зауважує, що вона «не пуста панянка», адже «трудні часи думок поважних і дівчат навчили» [5, с. 42]. На початку твору Оксана мріє про мир у всьому світі, вірить у любов, що долає всі перешкоди, і силу слова, що здатне перемогти шаблю. Цей юнацький романтизм, максималізм у судженнях роблять наївним образ юної Оксани. Дитяче захоплення Степаном (адже досі зберігає веретенця, зроблені ним) переростає в палке почуття, коли Оксана побачила в парубкові ще й однодумця. На руках Степана немає крові – і це є для дівчини найбільшою його чеснотою.

Оксану і Степана об'єднала віра в можливість дипломатії змінити світ на краще. Однак молоді люди жили в час рішучих дій і змін, які потрібно було здобувати й відстоювати мечем. Літературознавиця О. Забужко, аналізуючи цю позицію героїні, говорить про «неможливість лицарства в умовах несвободи» [3, с. 366]. Доба Руїни в українській історії вимагала дій, волю необхідно було виборювати й відстоювати кров'ю, бо домовлятися можна з тими, хто здатен почути, знає ціну слова й чий слова мають вагу. Московія була тим ворогом, який завжди бажав загарбати українські землі, який порушував усі угоди щодо суверенітету козацьких володінь. Вірити в домовленості з таким ворогом є свідомим самообманом.

У другій дії драми ми спостерігаємо за трансформацією образу Оксани. Її подружнє життя й знайомство з московськими звичаями гнітюче впливають на героїню. Історики О. Апанович, О. Кривоший звертали увагу на те, що соціальне становище жінки в Козацькій державі і в Московії було різним. Зокрема, О. Апанович писала: «На покозаченій Україні, як більше ніде в Європі, жінка була рівноправною з чоловіком» [за 6, с. 6]. Дослідник О. Кривоший зазначає: «Українська жінка, займаючи привілейоване місце в родині, не потерпала ні від чоловічої сваволі, ні від “тюрем-

ного затвору”» [6, с. 3]. Злам цілісності особистості Оксани почався відтоді, як вона почула в церкві на свою адресу «Черкешенки! Хохлушки!». В. Агеєва вважає, що Оксана не змогла пристосуватися до московського життя, бо в її випадку йшлося «не просто про зміну культурної й національної ідентичності, а про прилучення до культури загарбників, поневолювачів» [4, с. 110]. Почуте в церкві перешіптування Оксана сприймає як ствердження неможливості вrostи у світ, з яким змирився її обранець.

У драмі зображено три ключові ситуації, які надламують особистість Оксани, трансформують українську дівчину в московську боярину. Героїня проходить три стадії відступництва: спочатку її вмовляють відмовитись від українського вбрання, потім змушують дотримуватись московських звичаїв (частувати і цілувати старого боярина), а потім вона повинна відмовитись від спілкування з рідними, друзями, від активної підтримки громадських рухів у складний для країни час (її вмовляють не висилати гроші, не писати листи друзям і рідним). Після цього дівчина цілком втрачає себе, вона поводитьсь й одягається відповідно до статусу боярині, але в середині відчуває себе бранкою в неволі, тому в неї зникає бажання жити: «Я гину, в'яну, жити так не можу!» [5, с. 76].

Розглянемо кожну стадію відступництва детальніше. Перша стадія – зовнішня, відмова від національного одягу. Для кожного народу національний одяг – це візитівка, горда демонстрація того, до якої нації ти належиш, а також це зв'язок з попередніми поколіннями, потужна генетична пам'ять народу. Особистість із свідомою національною позицією гордо і впевнено відчуває себе в національному вбранні. Героїню вмовляють одягти московський сарафан, одягтись відповідно до статусу боярині. Леся Українка змальовує, як важко Оксані відмовитись від українського одягу, акцентує, що хоча жінка і вдягла сарафан, він їй не подобається. Одягаючись відповідно до статусу боярині, Оксана не відчуває себе гарною. Як бачимо, ця стадія, хоч і демонструє візуальну трансформацію образу, залишилася зовнішньою, внутрішньо Оксана не сприйняла московський одяг як свій, що зумовило початок внутрішнього психологічного надлому героїні.

Друга стадія відступництва – це дотримання московських звичаїв і традицій. Власне звичаї і традиції – це надбання багатьох поколінь народу, дотримуватись їх – значить відчувати себе частиною народу, або ж з повагою ставитись до культури цього народу. У разі Оксани прийняти московські звичаї – значить відмовитись від українських. Також у поемі не йдеться про повагу до чужої культури, бо московські традиції здаються жінці дивними, часом дикими і незрозумілими. Коли в гості до Степана прийшли бояри, Оксана повинна була їх почастувати і дати старому боярину поцілувати себе у вуста. Цей звичай був

незрозумілим і огидним для гордої козачки. Після вмовлянь Оксана все ж погоджується вийти до бояр. Ця стадія відступництва відбувається всупереч волі героїні, тому йдеться про суттєвий психологічний злам, який і візуально простежується, письменниця зазначає, що Оксана стає «Бліда як смерть» [5, с. 62].

Третя стадія відступництва – це відмова від рідних і друзів, від власних поглядів. Родинні зв'язки, дружні взаємини навіть на відстані дають сили. У складний для України час в Оксани просили фінансової допомоги товаришки по братству, чоловік заборонив передати не лише кошти, а й листа, вмовив не писати навіть братові і батькам. Отже, піддавшись на умовляння, Оксана всупереч власним бажанням припиняє спілкування з близькими людьми, відмовляє їм у допомозі.

Пройшовши ці три стадії відступництва, художній образ Оксани-козачки трансформується в Оксану-боярину. Героїня виглядала як і належить боярині, робила те, що і повинна була робити жінка в цьому статусі, але внутрішня боротьба уже не з оточуючим чужим світом, а з собою гнітили молоду жінку все дужче. Оксана не змогла прийняти себе в новому образі, це стало причиною трагічного фіналу твору. Героїня відмовилась від того, що було не просто важливим для неї, а було її суттю. Отже, залишилась зовнішня омана, яка приховувала внутрішню порожнечу. Тому в разі Оксани ми кажемо про зовнішню асиміляцію. Героїня не здатна прийняти чужу культуру, але фактично відмовилась від своєї. Неможливість повернутися до рідних на Батьківщину для Оксани означає смерть. Тому в кінці твору екзистенційний вибір смерті стає для героїні єдиним можливим виходом із ситуації, що склалася. О. Забужко наголошує, що тема «Боярині» виходить за межі українсько-московського конфлікту. На її думку, йдеться про «цивілізаційний провал місії “духовного лицарства”, як у чоловічій, так і в жіночій іпостасі» [3, с. 361].

Розглядаючи образи жінок-чужинок, В. Агеєва зауважує, що «у патріархальній культурі вродження жінки в інше національне, соціокультурне, родинне середовище – здебільшого травматичне» [4, с. 110]. Дослідниця акцентує, що жінка, як представниця слабкої статі, змушена пристосовуватися до світу, на який не може вплинути. Жінка повинна цілком асимілюватися в середовищі, до якого її прилучили. Важливим є той факт, що сила характеру, цілісність, стійкість переконань – стануть лише на заваді. Для такої асиміляції найкраще надається людина без властивостей [4, с. 110]. Мати Степана і його сестра Ганна приймають московські звичаї і традиції, їхня асиміляція проходить безболісно.

Образ Ганни є другорядним, він є контрастом для зображення героїні. Сестра Степана приязно зустріла дружину брата, прийняла її, наче рідну сестру, це простежується у звертаннях до героїні:

«Оксаночко», «ріднесенька», «сестричко». Образ Ганни засвідчує примітивність, марність життя молодих дівчат в Московії. Адже Ганна, яку вже називають «Аннушка», хоча є україркою за походженням, у драмі демонструє права й звички московських дівчат на виданні. Усі діалоги з Оксаною зводяться до пояснень того, що заборонено молодим дівчатам у Московії: «Самій не можна по Москві ходити» [5, с. 53]; «самій отам в садку сидіти мені не можна» [5, с. 56] тощо. Вільний час Ганна проводить лузаючи насіння, по господарству робити нічого не вміє, та й не може, бо за статусом їй не годиться. Образ Ганни демонструє останню стадію асиміляції: дівчина носить одяг чужинців, розмовляє нерідною для неї мовою, дотримується звичаїв чужинців, а головне – сприймає себе бояринею, що є свідченням повної асиміляції з огляду на етнічне походження дівчини.

Художній образ матері Степана сповнений любов'ю до дітей, невістки. Мати усвідомлює, чому вона з дітьми опинилася в Московії. Будучи вдовою козака, жінка розуміє, яка небезпека чатує на її сина в цьому краї, тому вона попри все намагається слідувати законам і традиціям чужини, щоб зберегти становище сина і їхній добробут. Роль свекрухи в долі Оксани є суперечливою. З одного боку, літня жінка добре ставиться до невістки, тепло приймає її в сім'ю. Це ставлення простежується у звертаннях свекрухи до героїні, усі вони виражені демінутивами: «голубонько», «Оксанко», «дочко», «донечко», «доню», «дитинко», «моя дитино», «рибонько», «доненько». А з іншого боку, саме свекруха схиляє Оксану відмовитись від українських традицій і прийняти московські звичаї. Ті прохання Степана, на які Оксана відповідає категоричною відмовою, молода жінка виконує саме після вмовлянь свекрухи. Цікавим є той факт, що зовні мати Степана виглядає як українка, адже носить український одяг, розмовляє українською мовою: «Люди бачать, що я вже лагожусь у божу путь, то де ж таки мені міняти вбрання» [5, с. 48]. Тим не менш, україркою вона лишилась лише зовні, адже жінка не лише сама живе згідно із звичаями чужини, але й дітей так виховала, й невістку так навчає. У більшості культур світу матір є уособленням етнічної пам'яті, основним чинником збереження національних традицій. Виховання національно свідомого підростаючого покоління – є священною місією жінки-матері. У творах про козацтво, де розповідається про гетьманів, отаманів, відважних козаків, завжди з особливою шаною згадуються їхні матері, які ще з раннього дитинства передали дітям любов до рідного краю. У поемі «Бояриня» показано матір, яка виховує дітей (Ганну і молодшого сина) за московськими звичаями, тобто жінка нехтує своєю національною місією. Отже, всупереч зовнішньому вигляду й спілкуванню україркою мовою, жінка внутрішньо асимілювалася.

У творі письменниця демонструє три стадії асиміляції на прикладі трьох жіночих персонажів: перша стадія – зовнішня (Оксана одягла москов-

ський сарафан, намагається дотримуватися звичаїв Московії, але все це лишається чужим для неї, відчуває себе україночку, переймається за долю України), друга стадія – часткова, внутрішня (образ матері Степана), третя стадія – повна асиміляція (образ Ганни).

Здавна під час укладення шлюбу українці зважали на принцип національної ендогамії. Громада з осторогою ставилася до родин, де хтось із подружжя був представником іншої національності. У народі усталася думка щодо приреченості таких стосунків. Творчість українських письменників репрезентує чимало таких прикладів: Маруся Богуславка і паша Гірей («Маруся Богуславка» П. Куліша), Мальва і Іслам-Гірей («Мальва» Р. Іваничука), полячка і Андрій Бульбенко («Тарас Бульба» М. Гоголя), турецька бранка Закіра і полковник Олекса Нечай («Хмельницький» І. Ле) тощо. Однак, якщо традиційно письменники змальовували трагізм і приреченість любовних стосунків через приреченість закоханих до різних національностей, релігій, культур, Леся Українка демонструє це в шлюбі представників, на перший погляд, однієї національності. І в Оксани, і в Степана спільне бажання щодо мирного майбутнього України, однак ментальні відмінності (бо Степан,

хоч українець за походженням, прийняв московський менталітет) унеможливають гармонійний розвиток стосунків. Письменниця підкреслює, що культурні відмінності між українцями й москвитами різючі і змиритися з ними волелюбній українці не під силу навіть заради коханого чоловіка й сімейного щастя. Цікавим є той факт, що в подружжя немає дітей. У зазначених вище творах пари мали дітей, цей факт ускладнював вибір героїнь, а також демонстрував ідилію подружнього життя до певної пори. Відсутність дітей у шлюбі Оксани і Степана – це художня деталь, що свідчить про приреченість стосунків, відсутність майбутнього в такому союзі.

У драмі «Бояриня» Л. Українки представлено образ нової модерної героїні (Оксана Перебийна), якій притаманні самоповага, гордість, бажання діяти, бути корисною під час боротьби за Гетьманщину. Саме через ці риси характеру героїня не змогла асимілюватися в Московії. У статті простежено три стадії відступництва героїні, які зумовили трансформацію образу Оксани з козачки в боярину. Також виокремлено три стадії асиміляції жінок у чужій культурі. Трагічний фінал твору утверджує поширений в українській літературі принцип національної ендогамії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зеров М.К. Українське письменство XIX ст. Від Куліша до Винниченка: лекції, статті, нариси. Дрогобич : Відродження, 2007. 568 с.
2. Зборовська Н.В. Код української літератури: проект психоісторії новітньої української літератури : монографія. Київ : Академвидав, 2006. 504 с.
3. Забужко О.С. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій : Київ : Факт, 2007. 640 с.
4. Агеєва В.П. Жіночий простір: феміністичний дискурс українського модернізму. Київ : Факт, 2008. 360 с.
5. Українка Леся. Бояриня: драмат. поема. Київ : Молодь, 1991. 96 с.
6. Кривоший О.П. Жінка в суспільному житті України за часів козаччини: історичні розвідки. Запоріжжя : Поліграф, 1998. 68 с.

REFERENCES

1. Zerov M. K. (2007) *Ukrainske pysmenstvo XIX st. Vid Kulisha do Vynnychenka: lektzii, statti, narisy* [Ukrainian literature of the XIX century. From Kulish to Vynnychenko: lectures, articles, essays]. Drohobych : Vidrozhennia. (in Ukraine).
2. Zborovska N. V. (2006) *Kod ukrainskoi literatury: proekt psykhoistorii novitnoi ukrainskoi literatury: monohrafiia* [Code of Ukrainian literature: project of psychohistory of modern Ukrainian literature: monograph]. Kyiv: Akademvydav. (in Ukraine)
3. Zabuzhko O. S. (2007) *Notre Dame d'Ukraine: Ukrainka v konflikti mifolohii* [Ukrainian woman in the conflict of mythologies]. Kyiv: Fakt. (in Ukraine).
4. Aheieva V. P. (2008) *Zhinochyi prostir: feministychnyi dyskurs ukrainskoho modernizmu* [Women's space: the feminist discourse of the Ukrainian modernism]. Kyiv : Fakt. (in Ukraine)
5. *Ukrainka Lesia* (1991) *Boiarynia: dramat. poema* [Boyarynya: drama. poem]. Kyiv : Molod. (in Ukraine)
6. Kryvoshiy O. P. (1998) *Zhinka v suspilnomu zhytti Ukrainy za chasiv kozachchyny: istorychni rozvidky* [Woman in the public life of Ukraine in the Cossacks' day: historical investigation]. Zaporizhzhia : Polihraf. (in Ukraine)